

4-й український книжковий фестиваль

25 – 26 жовтня 2024 року в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві відбувся 4-й український книжковий фестиваль **УКРАЇНСЬКА КНИГА 2024**, організований Спілкою українських письменників Словаччини та Регіональною радою Союзу русинів-українців СР в Пряшеві.

Фестиваль відкрив голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин, який презентував українські видання СУПС та СРУСР. На запрошення організаторів до Пряшева прибули гості з Ужгорода – директор ужгородського видавництва «TIMPANI» Ярослав Федішин та заслужений журналіст України, директор Інформаційно-видавничого центру УжНУ Василь Ільницький, які ознайомили присутніх з книжковою продукцією та сучасною книговидавничою справою в Україні.

нав віночок улюблених українських пісень. Всупереч великим фінансовим труднощам Спілці укра-

▲ Українську поезію зачитала Олена Федішин.

їнських письменників Словаччини вдається видавати книж-

Значні прогалини, які виникають у зв'язку з видаванням українських книжок, Спілці значною мірою вдається заповнювати за доброї співпраці з ужгородським видавництвом «TIMPANI», в якому останніми роками вийшли репрезентативні збірники українських поетів і прозаїків Словаччини, зокрема, Івана Мацинського, Іллі Галайди, Йосифа Збіглей, Степана Гостиняка, Івана Яцканина та інших. В цьому ж видавництві виходить сучасна словацька поезія та проза в перекладі українських письменників Словаччини, друкуються твори вихідців із Закарпаття, які в силу різних обставин опинилися за межами рідного краю.

Після ознайомлення з книгодавничою справою відбулось відкриття книжкової виставки. Присутні могли ознайомитись з виданими книгами і в подарунок взяти з собою ті книги, які їм сподобались.

Український книжковий фестиваль належить до небагатьох культурних подій в Словаччині, присвячених видавничій справі та українському красному письменству. Тому напрошується висловити вдячність письменникам, що взяли за нелегку роботу в презентації, пропагуванні і розповсюдженні української книжкової продукції на теренах Словаччини. Тому що підготовка такої події вимагає великої затрати енергії і часу, організатори вже зараз взяли за підготовку ювілейного 5-го українського книжкового фестивалю в наступному 2025 році.

-мі-

▲ На фото (зліва): Ярослав Федішин, Іван Яцканин, Василь Ільницький.

Далі була дискусія про виклики сьогодення, читання поезій, а Віктор Гащак вико-

ки, головним чином поезію та прозу сучасних українських письменників Словаччини.

Річні загальні збори СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ

Перемога України, її відбудова та сильний український світ – це основні цілі, які прийняли учасники Річних загальних зборів Світового Конгресу Українців (СКУ), що відбулися 26 жовтня 2024 року у віртуальному форматі. На зборах було присутніх 140 делегатів і гостей від 56 організацій із 33 країн світу.

Офіційна частина зборів розпочалась з гімну України та молитви, яку провів владика Степан Сус, Голова Пасторально-міграційного відділу Української греко-католицької церкви (УГКЦ).

Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга привітав учасників зборів і подякував за важливу підтримку, яку СКУ надавав і продовжує надавати Україні. «Зараз той момент, коли вчасні, сильні та історичні рішення можуть зірвати імперіалістичні плани Кремля, примусити до завершення агресії та

відновлення справедливого миру», – сказав він. «Українська всесвітня спільнота – це потужна сила, яка щоденно працює з іноземними урядами та суспільствами, заради досягнення нашої спільної мети – всеосяжного, справедливого та сталого миру в Україні».

Головував на річних зборах Микола-Мирослав Петрецький, голова Союзу українців Румунії (СУР), віцепрезидент СКУ в регіоні Східної Європи.

Збори погодили звіт Президента СКУ Павла Грода, який віддзеркалив основну працю СКУ протягом минулого періоду, зокрема внесок у підтримку Збройних сил України, адвокаційну працю та розбудову спрможних українських громад. Президент СКУ подякував учасникам зборів за постійний вклад і підтримку. «Відчуваю, що ми є одна світова українська громада, єдиний

об'єднаний провід, і це дає нам насагу далі працювати. Всюди, де є наші українські громади, ми маємо наші спільні цілі – перемога, відбудова України й сильний український світ», – сказав Президент СКУ.

Делегати та гості Річних зборів вшанували пам'ять першого віцепрезидента СКУ Стефана Романіва з Австралії, який недавно відійшов у вічність. Президент СКУ оголосив про запускування Фонду імені Стефана Романіва на підтримку наступного покоління лідерів у діаспорі, а також нагороди імені Стефана Романіва для молодих лідерів діаспори до 30 років.

Союз русинів-українців Словацької Республіки на Річних зборах СКУ представляли голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан та заступник голови Віктор Бандурчин.

-пб-

▲ Частина учасників книжкового фестивалю.

«Маковицька струна» – НЕПОВТОРНЕ СВЯТО НАРОДНОЇ ПІСНІ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ

Одним з наймолодших і найбільш популярних пісенних свят русинів-українців є огляд народних пісень «Маковицька струна». Цього року минає 50 років з часу його заснування. Ось як почала писатись історія цього пісенного огляду.

Ред. навців народних пісень, які б і в майбутньому поширювали нашу народну пісню і пісні братніх народів посередництвом праці в колективах народної художньої самодіяльності, по радіо і телебаченню» («Нове життя», 2.11.1973).

Вже 7-8 грудня 1973 р. в Бардієві відбувся перший фестиваль народних пісень під назвою *Крайове змагання інтерпретаторів української народної пісні*. Змагання проходило в скромних умовах Будинку піонерів і молоді, розрахованому на 300 місць. Для заключного галаконцерту журі вибрало 43 інтерпретаторів з різних сіл Пряшівщини: Улича, Пихонь, Свидника, Меджилаборець, Курова, Нижнього Тваріжця, Орябини, Камйонки та інших сіл. Концерт був позначений імпровізацією. Значна частина співаків та співачок прибула до Бардієва без музичного супроводу. Супровід забезпечила музична капела ансамблю «Хемлон» з Гуменного (керівник Микола Горняк) та акордеоністи Іван Мигалич й Ігор Крета. Незважаючи на те, що більшість співаків уперше виступала перед такою вимогливою публікою, концерт мав великий успіх.

Він опрацював пропозицію на заснування фестивалю народної пісні для індивідуальних виконавців. Секретаріат ЦК КСУТУ (очолюваний М. Данком) його пропозицію ухвалив і погодився стати головним організатором такого фестивалю. Ініціативу А. Каршка підхопила Українська студія Чехословацького радіо в Пряшеві, якій потрібен був свіжий і технічно добре записаний фольклорний матеріал для радіопередач. Третім співорганізатором фестивалю був Окружний осередок культури в Бардієві. Пізніше до цієї трійці засновників «Маковицької струни» долучалися далішні установи та організації. «Метою змагання, – наводилося в заклику до участі, – є знайти кращих вико-

Вже 7-8 грудня 1973 р. в Бардієві відбувся перший фестиваль народних пісень під назвою *Крайове змагання інтерпретаторів української народної пісні*. Змагання проходило в скромних умовах Будинку піонерів і молоді, розрахованому на 300 місць. Для заключного галаконцерту журі вибрало 43 інтерпретаторів з різних сіл Пряшівщини: Улича, Пихонь, Свидника, Меджилаборець, Курова, Нижнього Тваріжця, Орябини, Камйонки та інших сіл. Концерт був позначений імпровізацією. Значна частина співаків та співачок прибула до Бардієва без музичного супроводу. Супровід забезпечила музична капела ансамблю «Хемлон» з Гуменного (керівник Микола Горняк) та акордеоністи Іван Мигалич й Ігор Крета. Незважаючи на те, що більшість співаків уперше виступала перед такою вимогливою публікою, концерт мав великий успіх.

Дж.: «Маковицька струна», Пряшів, 2002 р. (Далі буде.)

На обговоренні пісенне свято «Маковицька струна»

16 жовтня 2024 р. в Пряшеві відбулось чергове засідання Президії Центральної ради СРУСР, на програмі якого були оцінка 32 Фестивалю духовної пісні у Снині, програмно-організаційне забезпечення 50 конкурсного огляду народних пісень «Маковицька струна», видавничий план неперіодичних видань СРУСР на 2025 рік та декотрі інші питання. Про діяльність Бардієвської та Гуменської регіональних рад СРУСР інформували Микола Деніс та Микола Петришак.

Найбільша увага, зрозуміла річ, була присвячена підготовці популярного пісенного огляду «Маковицька струна» (Бардієв, 8 – 9 листопада, Пряшів, 10 листопада), який у зв'язку з тим, що є ювілейним, приносить значну корекцію програми. В ній виступлять також лауреати попередніх конкурсних оглядів.

Президія позитивно оцінила хід підготовки пісенного огляду і схвалила програмно-організаційне забезпечення огляду.

Бронзовою, срібною та золотою медалями в ході проведення публічних акцій СРУСР у другому півріччі 2024 року були нагороджені члени та активісти Союзу – Варфоломій Сотак, Анна Бандурчина, Іван Василюк, Іван Рудий. Медалі їм були вручені за їх особистий вклад в розвиток культури русинів-українців Словаччини з нагоди їх визначних життєвих ювілеїв за рекомендацією окремих регіональних рад Союзу русинів-українців СР.

-мі-

СЬОМІЙ РІК ФОТОВИСТАВКИ Preshow Paparazzi

У п'ятницю, 18 жовтня, відбулося офіційне відкриття фотовиставки членів і нечленів Регіональної організації Словацького синдикату журналістів (РО ССЖ) у Пряшеві. Сьома за чергою фотовиставка працює у виставковій залі Словацько-українського культурно-інформаційного центру в Пряшеві (вул. Янка Бородача, 5). Після інсталяції репродукцій фотографій, зроблених напередодні Ладиславом Цупером, досвідченим фотографом і багаторічним куратором багатьох подібних виставок, з'явилася можливість ознайомитися з роботами рівно 25 авторів з Пряшева, Гуменного, Бардієва, Свидника, Кошиць. Для виставки запропонували фотографії Павло Богдан, Рудольф Босак, Ладислав Цупер, Андрій Гудаш, Міхал Франк, Петра Гайдошова, Зузана Гоґова, Мілан Грейтак, Якуб Галчак, Ян Яцощ, Йосиф Юрчишин, Надежда Юрчишинова, Штефан Юско, Любош Кашицький, Радомир Крегель, Лорант Кулик, Вероніка Міхалікова, Марта Мохнаць-

▲ Тягар підготовки і проведення виставки ліг на плечі голови РО ССЖ Йосифа Юрчишина.

▲ Куратор виставки Ладислав Цупер, вправо Йосиф Юрчишин.

ка, Кветослава Мудрикова, Діана Мурдзікова, Міхал Ондрик, Маріан Шимкулич, Владімір Вайс, Віктор Замборський та Павел Завацький.

З точки зору змісту, виставка являє собою «солянку». З огляду на те, що автори є або були активними працівниками засобів масової інформації, переважають репортажі. Кілька фотографій показують красу природи, а також привабливість цікавих місць у Пряшівському краї та за його межами. Л. Цупер оцінив саме тематичне розмаїття рівно 104 виставлених фотографій. Таким чином, «переможцем» фотовиставки є кожен, хто взяв на себе клопіт відповісти на запрошення Комітету РО взяти участь у цій виставці, надіславши свої фотографії.

Виставка буде відкрита до середини листопада ц.р. Близько 30 учасників церемонії відкриття не є і не будуть єдиними людьми, які побачили фотовиставку. Комітет РО був задоволений не лише такою явкою, але й приємною атмосферою під час відкриття та невеликого прийому після нього.

Регіональна організація також працює над тим, щоб виставити всю цю колекцію фотографій в інших публічно доступних місцях у Пряшеві, а також, наприклад, у Бардієві та Гуменному. На підготовку, як організаційну, так і матеріально-технічну, РО ССЖ в Пряшеві отримала фінансову дотацію з бюджету міста Пряшева, а виставку також підтримали Пряшівський самоврядний край, компанія РО CAR, s. r. o., Пряшів та Растислав Мохнацький.

(йю)

Фото Мирослава Ілюка.

Жовтень в селі Убля

Місяць жовтень багатий на різні акції не тільки в селі Убля. Жителі готуються до зими, збирають в огородах вирощені плоди. А ублянські пенсіонери ними прикрасили перехрестя в селі.

Кожного року для жителів похилого віку з нагоди Місяця пошани до старших діти дитсадка, основної школи і фольклорна група Ублянка готують культурну програму. І цього року 26 жовтня показали своїм бабусям і дідусям, що вони вміють. Бабусі спекли десерти, з котрими змагалися. Перемогли пані Василенкова, Фейсакова і Габальова. Староста села і депутати підготували для всіх присутніх святкове сидіння. Він подякував активним пенсіонерам і передав їм Листи подяки.

27 жовтня 1944 році було визволене село і околиця. З тої нагоди 28 жовтня жителі Ублі відсвяткували

80-річчя визволення з участю учнів основної школи, членів Первинної організації Словацького союзу антифашистських борців (ССАБ) і Первинної організації Об'єднання пенсіонерів Словаччини. До пам'ятника полеглим покляли вінок подяки, квіти і запалили свічку. Учениця сьомого класу продекламувала вірш *Полеглим героям*, депутат сільського уряду Юрій Серей зачитав урочисту промову, яку поповнила про полеглих селян в Другій світовій війні пані Анна Голубова, членка Первинної організації ССАБ.

Староста села Йосиф Фейсак подякував всім присутнім і побажав їм мирного життя.

-МК-

Фото: Яна Маруничева.

Празька Національна бібліотека допомагає зберегти культуру та спадщину України

На перший погляд, це звичайний транспортний контейнер, який перевозить товари з одного кінця світу в інший. Але металева коробка – це упаковка для унікального робочого місця «Archa», яке Чеська Республіка хоче використати для порятунку культурної спадщини України.

«Мобільний пункт консервації «Archa» – унікальна річ, він народився в головах фахівців Національної бібліотеки, але з його реалізацією допомогли також фахівці з армії», – каже міністр культури Мартін Бакса (ODS). Ми навіть не уявляли, наскільки складним буде завдання», – додає він. Поступово буде побудовано три таких контейнери.

Перша «Archa» вирушить рятувати українську писемну спадщину на початку року. «Зокрема, йдеться про захист і збереження рідкісних стародруків, книг, документів та інших бібліотечних фондів, які були пошкоджені або перебувають під загрозою під час конфлікту», – пояснює Томаш Фолтин, директор Національної бібліотеки. У кон-

тейнері працюватимуть разом українці та чехи. Чехи також подбають про їхнє навчання.

Друга «Archa» буде використовуватися насамперед для оцифрування української писемної спадщини.

Проект «Archa III» розширює початковий план, включаючи робочу станцію для 3D-сканування, і є ініціативою Фондації Karel Komárek Family Foundation. Основна мета – створити мобільну робочу станцію для оцифрування та 3D-сканування історичних об'єктів. Контейнер з екіпажем з трьох осіб буде оперативно пересуватися по всій території України.

За словами Посла України Василя Зварича, за час російської агресії вже зруйновано дві тисячі культурних об'єктів, 750 бібліотек, сотні музеїв, галерей, архівів та мистецьких шкіл. «В Україні культурна спадщина знищується не випадково, а це спланована акція», – пояснює Зварич.

Джерело: idnes.cz/zpravy/

Вигорлатська бібліотека відзначила 100-річчя

25 жовтня 2024 року Вигорлатська бібліотека в Гуменному в урочистій атмосфері пригадала 100-річчя з дня заснування.

Приматор міста Гуменне Мілош Меричко нагадав, що бібліотека виконує по відношенню до своїх читачів і користувачів послуг функцію публічної універсальної бібліотеки, головним чином для жителів міста Гуменне, а також для жителів Гуменського, Снинського і Меджилабірського округів.

Бібліотека розташована в гарному і тихому місці на краю пішохідної зони в центрі міста, біля річки Лаборець. Це єдина спеціально побудована бібліотечна будівля в Пряшівському краї площею майже 2000 квадратних метрів. Щорічно через ворота цього культурного закладу проходять понад 90 000 відвідувачів.

Основною метою бібліотеки є комплектування, обробка, збереження, охорона та надання у користування бібліотечного фонду, надання користувачам бібліотечних, інформаційних та бібліографічних послуг, а також забезпечення загального доступу до інформації, задоволення культурних, інформаційних та освітніх потреб усіх верств населення. Наразі бібліотечний фонд налічує близько 112 000 примірників.

Вона не лише надає своїм відвідувачам послуги з книговидачі, але й пропонує електронні

та аудіокнижки на додаток до паперових книг. Для широкої громадськості та груп за інтересами бібліотека готує культурні, соціальні та освітні акції, зустрічі, дискусії з авторами книг та важливими особистостями культурного та суспільного життя Словаччини. Щорічно в бібліотеці відбувається понад 400 акцій, серед яких переважають акції для дітей та молоді.

Урочисту зустріч з нагоди 100-річчя підготувала директорка бібліотеки Зузана Шведцова з колективом працівників бібліотеки. Поруч з приматором міста у зустрічі взяли участь віцеприматор Одрей Баб'ярчик, завідувача відділом культури Пряшівського самоврядного краю Емілія Антоликова, депутати Пряшівського самоврядного краю і міста Гуменне, колишні директори бібліотеки, її колишні і нинішні співробітники, письменник Мілан Зелінка, директорка Крайової бібліотеки ім. П. О. Гведослава в Пряшеві Івета Гурна, директори інших бібліотек на території ПСК.

Було презентовано нове книжкове видання «Вигорлатська бібліотека в Гуменному (історія та сьогодення)», меценатами якого стали Емілія Антоликова та Мілан Зелінка, яким допомагав колишній директор бібліотеки Міхал Ребі.

Маріан ШКУБА,
пресслужба Міського уряду,
Гуменне.

Про діяльність Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словаччини, що друкує українська преса Словаччини – газета «Нове життя», журнали «Дукля» і «Веселка» – можна довідатись, відкривши фейсбук чи вебсторінки:

<https://rusini-ukrajinci.sk>

<https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/>

<https://ukrsvit1.com.ua/zmi>

<http://ukrajinci.sk/novezytta.html>

Визволення в періодиці

Зі спогадів генерала армії Людвіка Свободи Перед нами кордон

Група добровольців на чолі з сержантом Небиляком вирушила о другій годині ночі 6 жовтня на розвідку місцевості в напрямку державного кордону. Було зовсім темно і мрячило.

До прикордонного каменю на Дуклянському перевалі залишалося менше двох кілометрів. Два кілометри в темряві, невідомою місцевістю, де сотні мін і безліч різних пасток, де скрізь міг ховатися ворог.

Наближалися обережно. По дорозі натрапили на кілька фашистських бункерів. На щастя, вони були вже порожні, покинуті.

Раптом по них відкрили фланговий вогонь. Вони не відкривають вогнем у відповідь, залишаються безголосими, втиснутими в карпатську багнюку. Фашистський кулемет стріляє безперервно. Ніхто не постраждав, окрім державного прапора, який вони несли. Він повністю розстріляний, а його щогла зламана.

Поволі розвіднюється. У калатнотному тумані розвідники бачать праворуч від себе асфальтовану дорогу. Біля дороги стоїть червоно-білий стовп. Саме там починається дім. Всіх переповнює радість. Капрал Тирек ніколи раніше

не був у Чехословаччині. Там жили його предки. Він народився і виріс на Волині. Розвідники уважно придивляються до місцевості. Адже все, що потрібно – не наступити на міну. Тепер рідна земля у них під рукою. Мов лисиці, вони петляють між небезпечними купинами. Уникаючи мін, які гітлерівці встановлювали лише вночі: роса ще не встигла осісти на місцях, де вони їх закопали. Це ціле мінне поле. Вони обережно пробралися через нього і стали на чехословацькій суверенній території. Тоді послають зв'язкового, щоб передати сержанту Хмелику і командироту роти Білею, що розвідка вийшла на чехословацький кордон о 6:00 ранку. І зараз вони просуваються територією Чехословацької Республіки.

Трохи пізніше до кордону прибула дальша розвідка.

Настав радісний, довгоочікуваний день.

В атаку перейшли частини 1-го чс. корпусу, знищили ворожий опір, залишений для оборони Дуклянського перевалу, близько восьмої години ранку перетнули чехословацький державний кордон і продовжили переслідування ворога. Вранці звільнили перший

словацький населений пункт Вишній Комарник, а незадовго до полудня – Нижній Комарник.

Брама до Чехословаччини була відкрита. Через Дуклянський перевал радянські війська, а з ними і наш армійський корпус принесли свободу чехословацькому народу.

Це було в пам'ятний день 6 жовтня 1944 року.

Я повільно спускаюся до місця, де майорить чехословацький державний прапор. Перед собою бачу прикордонний стовп. Один з кулеметників стоїть біля нього на колінах і цілує його. Я відчуваю невимовну радість. Я пишаюся тими, хто зараз крокує через звільнений

кордон. Вони ступають легко, наче ніби не пережили місяць боїв у карпатських горах і лісах. Вони радіють, віддаючи шану чехословацькому державному прапору. Я пишаюся тими, хто за кілька кілометрів попереду нас зводить рахунки з втікаючими гітлерівцями. І, нарешті, за тих, хто не дожив до цього щасливого моменту. І я відчуваю величезну вдячність радянським солдатам, без яких ми б ніколи не стояли тут.

Я підходжу до державного прапора, цілую його, щоб висловити свою радість з приводу дня, про який я мріяв роками, дня, якого я чекав п'ять довгих, нескінченних років.

Новини культури

УКРАЇНА. Режисер Санін: Не можу придумати кіно про війну потужніше за нинішні реалії. Кадри з нашоломної камери бійця, який знімає реальний бій, де сотня російських солдатів обстрілює та закидає гранатами наших військових, не можуть конкурувати з жодною режисерською роботою над фільмом про війну.

УКРАЇНА. На сцені Національної філармонії України відбулася прем'єра semi-opera («напівопера») «Король Артур: у пошуках героя» від незалежної музичної формації Opera Ukraine.

УКРАЇНА. Міністр культури та стратегічних комунікацій України

Микола Точицький: кожен п'ятий діяч культури, який отримав дозвіл та вийшов за кордон, не повертається до України.

УКРАЇНА. У Вікіпедії з 15 жовтня до 5 листопада тривав «Тиждень української мови».

УКРАЇНА. У Миколаївській обласній універсальній науковій бібліотеці презентували книгу-триптих відомого поета, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Дмитра Кременя «Сива райдуга».

БЕЛГІЯ. В Українському Хабі громадянського суспільства у Брюсселі під патронатом Місії України при ЄС відбулося відкриття виставки «100 картин дітей Незламної України».

І зі мною всі ті, ким я командував і без кого я не стояв би тут.

Потім я пішов віддати шану офіцерам Корпусу, які полягли в перші години боїв на нашій території, на перших метрах рідної землі. Їх винесли і поклали біля прикордонної застави, де був чехословацький державний прапор.

Серед них був і командир 1-ї бригади генерал Ведрал-Сазавський, якому через прикрий випадок не судилося залишитися серед нас.

Переклад з чеської мови: -мідж.: Людвік Свобода. З книги спогадів «Z Zuzuluku do Prahy» (1974).

ПОЛЬЩА. У бібліотеці польського міста Олешніца (Нижньосілезьке воєводство) 10 жовтня завдяки ініціативі місцевої громади та генерального консульства України у Вроцлаві відбулося урочисте відкриття «Української книжкової полицки».

УКРАЇНА. Національна опера України долучилася до інноваційного проекту Програми розвитку ООН (ПРООН), що сприятиме інклюзивному відновленню України шляхом підготовки фахівців, які працюватимуть над цим напрямом у своїх містах та громадах.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ. До столиці Великої Британії Лондона прибула козацька чайка «Пресвята Покрова», яка відтворює традиції козацького флоту, що панував на водах Чорного моря та Дніпра у XVIII столітті.

Сьогодні Україна потребує єдності з Європою рівно стільки, скільки і Європа потребує єдності з Україною вважають словацькі європарламентарії попередніх каденцій

Центр аналізу регіональних ризиків та Ужгородський національний університет 16 жовтня провели у форматі «Дискусійний клуб євродепутатів» експертну зустріч з депутатами Європарламенту від Словаччини. У зустрічі взяли участь Іван Штефанец (каденція 2014-2019 та 2019-2024 років) і Владімір Більчик (2019-2024). Тема дискусії з євродепутатами за участі провідних експертів та науковців – «Результати виборів до Європарламенту – 2024: виклики і можливості для України».

Відкриваючи зустріч, докторка політичних наук, проректорка УжНУ Мирослава Лендєль висловила щиро подяку гостям, а в їхній особі всьому словацькому народу за всебічну гуманітарну, військову, політичну та економічну допомогу Україні у перші дні нападу російських окупантів на нашу країну.

Почесна президентка ГО «Центр аналізу регіональних ризиків», докторка філософії, заслужена діячка науки і техніки України Світлана Мітрянєва у своєму слові наголосила, що Центр ще на початку 2024 року виступив з ініціативою створення «Дискусійного клубу євродепутатів» як платформи позапарламентського спілкування між представниками українського громадянського су-

спільства та діючими і колишніми депутатами Європейського парламенту, які розуміють важливість підтримки України в її боротьбі проти неспровокованої агресії з боку росії для майбутнього усієї Європи та забезпечення стабільності і безпеки у Карпатському регіоні зокрема.

Поряд з цим, у фокусі уваги учасників дискусійного клубу планується тримати й питання поглиблення справді ефективних та взаємовигідних відносин між Україною та країнами-сусідами першого порядку, насамперед, Словацькою Республікою, Угорщиною, Румунією, Польщею тощо.

Учасники дискусійного клубу обговорили з його гостями сьогоденні виклики у європейській політиці, що мають місце після цьогогорічних виборів до Європарламенту. Розпочинаючи дискусію, декан факультету суспільних наук УжНУ, доктор політології Юрій Остапець відзначив, що у порівнянні з виборами до Європарламенту 2019 року кількість депутатів, які належать до праворадикальних фракцій, збільшилася на 69 представників. Змінилася і структура Європарламенту у розрізі депутатських фракцій. Перше, перестала існувати однойменна фракція європейської праворадикальної партії «Ідентичність і демократія». По-друге, були утворені

дві нові фракції праворадикальних політичних сил: «Патріоти за Європу» та «Європа суверенних націй». Із вказаних фракцій Європарламенту чотири є проєвропейськими: «Європейська народна партія», «Прогресивний альянс соціалістів і демократів», «Оновлення Європи», «Зелені – Європейський вільний альянс» (загалом 454 депутати). Ще чотири фракції можна віднести до євроскептиків: «Європейські консерватори та реформісти», «Ліві», «Патріоти за Європу» та «Європа суверенних націй» (всього 233 депутати).

У відповідності до електоральних результатів праворадикальних політичних партій на виборах до Європарламенту можна виокремити такі кластери країн: 1) країни, де праві партії перемогли на виборах (Франція, Бельгія, Італія); 2) країни, в яких праворадикальні партії здобули високий результат (2, 3 або 4 місце за результатами виборів) (Німеччина, Швеція, Іспанія, Португалія, Нідерланди, Греція, Румунія, Чехія, Польща, Словаччина); 3) країни, де такі партії не мають суттєвої електоральної підтримки (інші країни ЄС).

Вибори до Європарламенту з одного боку показали зростання рейтингу праворадикальних сил у Європейському Союзі, а з іншого, незважаючи на популярність праворадикалів, мейнстрімні право- (EPP) та лівоцентристи (S&D), центристи (Renew Europe) залишаються і надалі найбільшими фракціями Європарламенту, основою депутатської більшості, що свідчить про незмінність курсу на розвиток демократії, захист індивідуальних та колективних свобод у Європейському Союзі.

Відповідаючи на запитання експертів, словацький політик Іван Штефанец підтвердив думку, що минулі вибори до Європарламенту засвідчили поступову радикалізацію настроїв європейців. Ці настрої «підхопили» навіть ті партії, котрі ще до недавня позиціонували себе як соціал-демократи (угорська партія FIDES

В. Орбана, словацький Smer P. Фіцо), котрі перейшли на риторику правих сил. Основні причини цього явища – війна росії проти України, міграційна політика та власні соціальні проблеми.

Однак при цьому посилюється і вплив найпотужнішої політичної сили континенту – Європейської народної партії, яка збільшила своє представництво у Європарламенті, що засвідчує пріоритет інтелектуального електорату над прихильниками популістів. ЄНП потужно підтримує Україну, котра сьогодні, ціною неймовірних зусиль, боронить не тільки власну свободу й територіальну цілісність, але й захищає усю європейську демократію від спроби чергового переділу Європи.

Його колега Владімір Більчик підкреслив, що у Європарламенті є розуміння того, що сьогодні одна країна, один народ воює і жертвує життя своїх громадян не тільки за власну державу, свободу, справедливість, незалежність, за своє майбутнє, але й за усіх нас, за безпеку усієї Європи. Це – українці. Своєю військовою доблестю, мужністю і стійкістю її громадян Україна змінила дискусію у рамках усього Євросоюзу стосовно його розширення та гарантування безпеки. ЄС повинен розширюватися і Україна повинна зайняти і обов'язково займе у ньому своє достойне місце. Вступ України до Єврозони з її могутнім військовим та економічним потенціалом змінить не лише характер вирішення безпекових аспектів, але й розвиток економічної співпраці, вирішення соціальних питань. Сьогодні Україна потребує єдності з усією Європою рівно стільки, скільки і Європа потребує єдності з Україною.

У ході дискусії експерти поцікавилися думкою словацьких політиків стосовно недавнього візиту до москви словацького депутата Європарламенту Любоша Благи, щоб «подякувати росії за звільнення від фашизму» та «вибачитися за русо-

фобію на Заході». З цього приводу Владімір Більчик наголосив, що даний прецедент ганьбить не стільки самого євродепутата, скільки усю словацьку владну партію. У Європарламенті він є фактично самотником, з котрим, через його відверті проросійські погляди, практично ніхто не контактує. «Він тихенько сидить на задньому ряду в куточку і ні на що не впливає... Але той факт, що провідна політична сила урядової коаліції Словаччини партія Smer, очолювана прем'єром Р. Фіцо, ніяк не відреагувала на провокацію свого однопартійця, свідчить про те, що однодумців у нього вистачає», – зазначив В. Більчик.

В обговоренні виступів взяли участь декан факультету історії та міжнародних відносин, кандидат історичних наук Віталій Андрейко та його заступник, кандидат політології Михайло Шелемба, директор Центру регіональних ризиків, кандидат політології Анатолій Головка, директор Інформаційно-видавничого центру УжНУ, заслужений журналіст України Василь Ільницький, доктор історичних наук Сергій Федак, аналітик Центру регіональних ризиків Михайло Коваль. Перший секретар Представництва МЗС України в м. Ужгород Святослав Чухрай наголосив, що головна мета зовнішньополітичного відомства України залишається незмінною: перемога і досягнення миру, посилення санкцій проти агресора, конфіскація російських активів за кордоном на користь України та реалізація безпекових угод із країнами-партнерами на шляху до НАТО, а також роботу щодо руху до ЄС і НАТО.

У ході дискусії прозвучала низка цікавих думок, зокрема про необхідність як найповніше скористатися наступним головуванням у Європарламенті дружно налаштованою до нас Польщею для успішного просування України до членства у ЄС.

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ,
м.Ужгород

Багато вплигло води від будівництва Старини...

СНИНА. У селах Снинського округу, що залишилися без водопостачання, триває пошук джерел води. Шукають там, де розвідувальні гідрогеологічні свердловини не дали результату.

За три роки Пряшівський самоврядний край здійснив понад 30 таких свердловин. Проект із забезпечення водопостачання та каналізації для сіл округу має бути завершений через п'ять років.

Старинське водосховище буквально під рукою, але вони не беруть воду з нього. 24 села в Снинському окрузі не мають водопровід, 28 – каналізацію.

«Хто має рясний колодязь, той, слава Богу, має воду», – каже Ярослав Лехан з громадського об'єднання Košiar, яке пропонує традиційний народний пригодницький туризм в Тополю.

Під час посухи, особливо спекотного літа, люди допомагають собі, набираючи воду зі струмка і закачуючи її в колодязі.

Він, безумовно, був би радий, якби тут була водопровідна та каналізаційна система.

«Це дуже полегшило б нам життя. Ми знаходимося в Національному парку Полонини. Ми вже робимо кроки C і D у розвитку туризму, але відсутній крок А, основний крок. Ми пропустили побудову базової інфраструктури, яка мала бути тут ще тридцять років тому», – каже він.

Він зазначає, що будь-який девелоперський та будівельний проект знову і знову стикається з однією і тією ж проблемою.

«Де ми візьмемо якісну питну воду, де ми будемо скидати відходи. Це треба вирішувати. Це гальмує розвиток», – додає Лехан.

Студні пересихають влітку

У Збої не свердлили землю. Вони вимірювали багатство джерела. «Воно дуже добре»,

– каже староста Ладислав Ладоміряк (Smer).

У деяких частинах села відчувається нестача води, особливо влітку, коли жителі змушені ходити за водою до сільського колодязя.

«Влітку студні пересихають. Люди з нетерпінням чекають на водопостачання, це першочергове завдання. Нам це потрібно також для розвитку туризму», – додає він, зазначаючи, що в селах Улицької долини значно збільшилася кількість поставальників житла для туристів.

Лише у Збої їх п'ять. «Зараз ми працюємо над тим, як зберегти їх тут якнайдовше. Окрім музею, школи та оглядової вежі, ми плануємо побудувати поруч з музеєм планетарій, де можна буде здійснити подорож у космос», – каже він.

І Тополя, і Збой входять до числа 19 сіл, де свердловини підтвердили наявність джерел питної води.

«З 2021 року Пряшівський самоврядний край провів на своїй території понад 30 розвідувальних гідрогеологічних свердловин на глибину від 50 до 200 метрів, результати яких є основою для розробки проектної документації», – розповідає Леа Легоцька з відділу комунікацій ПСК.

Буріння було завершено в середині року. Джерело питної води було також підтверджено в селах Березовець, Дубрава, Кальна Розтока, Кленова, Ковбасів, Колоніца, Осадне, Паризівці, Пчоліне, Прислоп, Улицьке Криве, Гостовиці, Чукалівці, Руніна і Новоселиця.

На початку року край побудував ще дві свердловини в селах Шмиговець і Руська Волова.

Наразі на підготовці та проектній роботі край інвестував 1 мільйон євро з власних та європейських фондів.

«Для інших сіл, які ще не мають перевіреного і підтверженого джерела питної води, або гідрогеологічні розвідувальні роботи не були успішними, ми припускаємо постачання питної води жителям з джерел, розташованих у хотарі цих сіл, або з інших альтернативних джерел, зокрема, шляхом захоплення поверхневих потоків поблизу джерел», – додав Ян Коцак, керівник відділу управління проектами Пряшівського крайового управління.

Леа Легоцька з Пряшівського самоврядного краю сказала, що проектна документація для сіл Улицьке Криве, Збой і Новоселиця вже затверджена Управлінням спільного будівництва (Spoločný stavebný úrad) в Снині.

Агентство регіонального розвитку Пряшівського краю та Регіональний центр Міністерства інвестицій допоможуть селам з державними закупівлями будівельних робіт для систем водопостачання та каналізації. Вони також простягнуть руку допомоги в обробці заявок на безповоротні фінансові внески.

Села Збойської долини вже забезпечили фінансування в рамках Інтегрованої територіальної стратегії регіону в розмірі 11 мільйонів євро.

Забезпечення водопостачання та водовідведення для Снинського округу було розпочато Пряшівським самоврядним краєм як проект в рамках ініціативи Catching-up Regions («Наздоганяючі регіони») у співпраці зі Світовим банком, Європейською комісією та Міністерством інвестицій.

Він повинен бути завершений до 2029 року.

**-к-г-з-
Дж.: Пряшівський
самоврядний край.**

У лексиконі сіл Я. М. Корабинського назва села зазначена як Patačvchko, Patačkowce (стор. 514). В той час як у Ганисці статистичні дані Угорщини в 1910 році наводять 7 осіб руської національності, Клеченові 15, Кральовцях 26, Белжі 3, то у Втачківцях ні одну особу, хоча віруючих грецького обряду в 1880 році із 190 жителів села було 26, в 1890 році із 197 жителів 27 осіб, в 1900 році із 181 жителя 20 осіб, а в 1910 році із 213 жителів села 43 особи були грецького обряду. Чехословацький перепис населення 1930 року дає такі показники: 226 жителів села, 225 словацької національності, 1 чужинець, 88 р.-кат., 35 гр.-кат., 94 еванг. а.в., 1 реформ., 8 юд.

Перепис населення 2021 року реєструє у Втачківцях 1 243 жит., 804 слов., 3 мад., 373 ром. (30,01%), 1 рус., 1 чеськ., 1 англ., 60 невест., 74 без віросп., 773 р.-кат., 70 еванг. а.в., 59 гр.-кат., 11 реформ., 3 еванг. метод., 14 христ. общ., 176 апостол. Церква, 1 новопост. Церква, 62 невест.

Приклад Втачківців доводить, що більш тривким показником в руської (української) людності в словацькомовному середовищі була релігія, в той час як національна приналежність витрачалась на ранній стадії, вже у період їх поселення. Проте в сучасному на сході Словаччини в багатьох випадках на заміну словацького приходить ромське середовище.

-мі-

Михайло Грушевський – видатний український історик і державотворець (До 90-річчя з дня смерті)

24 листопада 1934 року в Кисловодську на 69-му році життя помер визначний історик, літературознавець, публіцист, державний і громадський діяч, колишній голова Української Центральної Ради Михайло Сергійович Грушевський. Його монументальна «Історія України-Руси» по праву вважається метрикою українського народу, а її автора називають Великим Українцем – і літописцем, творцем історії.

Своїми працями «Історія України-Руси» та «Схема руської історії» Грушевський здійснив концептуальну революцію. Він довів безперервність історії українського народу від часів Київської держави й донедавна, а також, що український народ, як і всі інші слов'янські народи, має своє власне коріння.

Михайло Грушевський є рекордсменом серед українських істориків за кількістю написаних праць. Його бібліографія сягає майже 2 000 позицій. Серед його найвідоміших робіт: «Історія України-Руси» та «Нарис історії українського народу».

Історик Михайло Грушевський народився 29 вересня 1866 року в містечку Холмі, в родині педагога-слависта.

Дід Грушевського, який благословив свого онука на навчання у Києві в університеті Святого Володимира, був за життя нагороджений двома орденами Святої Анни, бронзовим хрестом, орденом Святого рівноапостольського князя Володимира, – і йому було подаровано дворянство.

Навчаючись в університеті, Грушевський працює під керівництвом Володимира Антоновича. На третьому курсі Грушевський написав свою першу наукову роботу «Історія Київської землі от смерті Ярослава до кінця XIV століття», за яку він отримав в 1890 році золоту медаль. Наймасштабнішою працею Грушевського є багатотомний «Історія України-Руси». Його велика Історія України-Руси має дев'ять томів, понад 6000 сторінок друку. Над нею Михайло Сергійович працював 38 років (1895-1933).

Після падіння Центральної Ради Михайло Грушевський деякий час перебував у Києві, а потім час Кам'янець-Подільський у 1919 році виїхав за кордон, жив у Женеві, Празі та Відні. У березні 1924 року він, вже у ранзі академіка Всеукраїнської академії наук (обраний наприкінці 1923 року), повернувся з еміграції до радянської України. Грушевський очолює Історичну секцію Академії, де розгорнув активну науково-дослідну та науково-орга-

нізаційну роботу. До кінця 1930 року йому вдалося створити майже півтора десятиліття академічних інституцій історичного профілю, що стали відомі як Історичні установи ВУАН, об'єднати навколо них близько 200 штатних і позаштатних дослідників та почати формування своєї київської історичної школи.

Крім чергових томів фундаментальних багатотомних «Історії України-Руси» та «Історії української літератури», значної низки статей та рецензій, у 1924-1930 роках Грушевський як редактор та співредактор підготував 80 томів періодичних видань, зокрема 42 томи журналу «Україна», 6 томів збірника «За сто літ», 3 томи «Українського археологічного збірника», кілька томів порайонних збірників тощо. У 1929 році його було обрано академіком АН СРСР.

Наступ більшовиків на ВУАН, розпочатий наприкінці 1920-х років, завершився трагічно: до кінця 1930 року майже всі створені Грушевським історичні установи були ліквідовані, періодичні видання закриті, багато наукових співробітників були звільнені внаслідок так званих «чисток», кілька дослідників – заарештовані, безпідставно звинувачені у «контрреволюційній діяльності» та засуджені до різних термінів ув'язнення і заслання.

У березні 1931 року Михайло Грушевський виїхав до Москви у відрядження, а за два тижні був заарештований ОДПУ. Під час допитів, що відбувались у Москві та Харкові, він під тиском дав потрібні сліду свідчення та визнав себе керівником міфичної контрреволюційної організації «Український національний центр».

Після етапування назад до Москви 4 квітня 1931 року Грушевський був звільнений з-під арешту, а 15 квітня під час чергової бесіди в ОДПУ відмовився від своїх показань, заперечивши свою участь у діяльності української контрреволюційної організації. З цього часу він перебував у так званому «почесному заслання» у Москві, де умовно вільно міг жити і працювати при негласній забороні повернутися до Києва.

На початку вересня 1934 року Михайло Грушевський з родиною виїхав на лікування до санаторію Комісії сприяння вченим до Кисловодська, де за місяць захворів. Кілька операцій із лікування карбункулу було проведено місцевим, не дуже досвідченим, лікарем – час було втрачено, побороти важке запалення не вдалося. 13 листопада 1934 року Грушевського перевезли до Кисловодської лікарні, де впродовж наступних десяти днів зробили кілька операцій та двічі переливали кров від доньки. Однак нічого не допомогло – 24 листопада 1934 року внаслідок сепсису Михайло Грушевський помер.

Повідомлення про смерть Михайла Грушевського та постанову РНК УСРР надруковані на третій сторінці газети «Правда» 26 листопада 1934 року. В офіційному некролозі в газеті «Комуніст» 27 листопада була вказана помилкова дата смерті – 25 листопада 1934 року. Сталося це, очевидно, через тривале узгодження тексту некрологу у Києві та Москві, що і спричинило помилку.

**За інформацією
Музею історії
міста Хмельницького.**

Сторінки минулого (117)

ВТАЧКІВЦІ – ВТАЇКОВСЕ

(окр. Кошиці-околиця)

З сучасних досліджень істориків довідуємось, що виокремлена від Мукачівської Пряшівська єпархія (22 вересня 1818 р.) налічувала на той час 193 парафії та 150 000 вірних. Майже на сто років пізніше український дослідник Володимир Гнатюк у своєму дослідженні «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» (1900) на основі даних поета і громадського діяча, священника в Чертіжному Юлія Ставровського-Попрадова (1850 – 1899) наводить список поселень, як він їх називає, «громад з руснацькою, словенською», а також з мадярською, польською чи німецькою мовою чи змішани громади в Земплинській, Шариській, Спиській та Абауй-Торнянській жупах. Ця територія майже збігається з сучасними Пряшівським і Кошицьким краями, разом взятих. Таких поселень з вірянами церкви східного обряду на той час тут було більше однієї тисячі (1078).

Серед словацьких була громада у Втачківцях. У В. Гнатюка назва села – Птачковце (Patačzkó). І тут була невелика громада вірян східної церкви грецького обряду, яка в

пліні років опинилась під тиском спливання з мажоритарною більшістю. Перед швидкою втраченою руським населенням національної ідентичності (Rusmi, як їх на той час називали) остерігали у період мадяризації словацькі будителі, для прикладу словацький поет і прозаїк Йонаш Заборський чи словацький мовознавець Самуел Цамбел, який про них писав: «V spriškej a šariškej stolici neradi im [Rusom] priznávajú skutočnú národnost, a preto, kde sa tomu nezoprú cirkevne úradu gréckokatolícke, všade ich vydávajú za Slovákov. V obidvoch týchto stolicach je pomerne mnoho ruských obcí, ktoré pri poslednom popise (1900) popísané boli za slovenské. Obyvatelia ich veľa ráz sami stoja o to, aby boli popísaní za Slovákov.» (Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov (1906) (див. стор. 75). Як узгоджуються словацькі історики, окремі хвилі руських поселенців рухалися не з півдня на північ, а навпаки, з півночі на південь. Більшість з них, які опинилися в південніших районах Земплина чи Шариша, походила з північних областей Східної Словаччини, куди вони переважно потрапили з території південно-східної Польщі чи Галичини. Конкретні дані про час прибуття вірян східної церкви у Втачківцях відсутні.

NOVE ŽYTŤA

zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 74. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 450 ks. Ročné predplatné 12,50 € Štvrťročné predplatné 3,125 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 74. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.